

Valtiovarainministeriö
AI FI 29/2026
27.4.2026

Amnesty International Suomen osasto
Hietaniemenkatu 7 A
00100 Helsinki
P: 09 8562 0600
E: amnesty@amnesty.fi
W: amnesty.fi

Lausunto luonnoksesta valtioneuvoston selonteoksi - Uutta suuntaa Suomen digitaaliseen kompassiin

Amnesty International Suomen osasto kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon asiassa ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

LAUSUNNON TIIVISTELMÄ

Amnesty International Suomen osasto tarkastelee valtioneuvoston digikompassiluonnosta perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta. Selontekoluonnos painottuu vahvasti taloudelliseen tehokkuuteen ja teknologiseen suorituskyykyyn perus- ja ihmisoikeuksien kustannuksella. Digitalisaatiolla on suora vaikutus oikeusvaltioon, demokratiaan, yhdenvertaisuuteen ja yksilön oikeusturvaan, minkä tulisi näkyä selonteossa huomattavasti vahvemmin ja systemaattisemmin.

Amnesty korostaa julkisen vallan perustuslaillista velvollisuutta turvata perus- ja ihmisoikeudet myös digitaalisessa toimintaympäristössä. Digitaidot, dataratkaisut, tekoäly, automaatio ja infrastruktuurit eivät ole neutraaleja välineitä, vaan ne edellyttävät ennakoivaa oikeus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia, selkeitä vastuusuhteita ja toimivia oikeusturvakeinoja. Erityisesti automatisoidussa päätöksenteossa on turvattava oikeus ihmiskontaktiin, perusteltuun päätökseen ja muutoksenhakuun.

Lausunto nostaa esiin puutteita useilla osa-alueilla, kuten oikeusturvan ja hyvän hallinnon huomioimisessa, perus- ja ihmisoikeusosaamisen sisällyttämisessä teknologiakehitykseen, yksityiselämän ja henkilötietojen suojassa, syrjintäriskien tunnistamisessa sekä ympäristö- ja työelämävaikutusten arvioinnissa esimerkiksi datakeskushankkeissa. Lisäksi Amnesty painottaa tarvetta alueelliselle yhdenvertaisuudelle ja sille, ettei digitaalinen palveluihin siirtyminen syrjäytä haavoittuvassa asemassa olevia ryhmiä.

Amnesty suosittelee, että digikompassiin sisällytetään velvoittava perus- ja ihmisoikeusvaikutusten ennakoarviointi kaikkiin merkittäviin digihankkeisiin, oikeusturva ja yhdenvertaisuus nostetaan eksplisiittisiksi tavoitteiksi erityisesti tekoälyn ja automaation käytössä, ja että tuloksellisuuden seurantaan liitetään perusoikeusindikaattorit taloudellisten mittareiden rinnalle. Digikompassin tulisi toimia teknologisen kehityksen lisäksi välineenä oikeusvaltion ja luottamuksen vahvistamiseksi digitaalisessa ajassa.

ESITETYT MUUTOKSET

Tavoite 1 - Suomi kehittyy demokraattisena ja sivistyneenä yhteiskuntana digitalisoituvassa maailmassa. Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

- 1 kyllä, täysin
- 2 kyllä, pääosin
- 3 vain osittain
- 4 ei lainkaan

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Tavoite on erittäin perusteltu ja keskeinen osa Suomen digitaalista kompassia. Se kytkeytyy suoraan perustuslain velvoitteisiin: PL 2 § (kansanvaltaisuus ja oikeusvaltioperiaate), PL 12 § (sananvapaus ja julkisuus), PL 6 § (yhdenvertaisuus), PL 22 § (perus- ja ihmisoikeuksien turvaaminen) sekä PL 16 § (sivistykselliset oikeudet). Digitalisaatio vaikuttaa tosiasiallisesti kansalaisten tiedonsaantiin, osallisuuteen ja vaikutusmahdollisuuksiin.

Tavoitteen sisältö on pääosin onnistunut, mutta sitä tulisi vielä vahvistaa erillisellä viittauksella julkisen vallan velvollisuuteen turvata perus- ja ihmisoikeudet (PL 22 §).

Tavoite 1 - Avaintulokset

1) Kansalaisilla on hyvät digitaaliset perus- ja lukutaidot, jotka mahdollistavat aktiivisen osallisuuden.

2) Laadukkaat ja laajasti hyödynnetyt kulttuuriperinnön ja tutkimuksen tietovarannot ylläpitävät ja uudistavat osaltaan sivistystä.

3) Turvallinen ja vastuullisesti rakennettu digitaalinen ympäristö tukee hyvinvointia sekä mahdollistaa yhdenvertaisen osallistumisen yhteiskunnassa.

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

1 kyllä, täysin

2 kyllä, pääosin

3 vain osittain

4 ei lainkaan

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Avaintulokset tunnistavat olennaisia ulottuvuuksia, mutta niistä uupuu systemaattinen oikeusturvan ja hyvän hallinnon näkökulma. Digitaaliset perus- ja lukutaidot ovat edellytys sananvapaudelle, osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle digitalisoituvassa yhteiskunnassa, ja siten digitaitojen edistäminen on julkiselle vallalle kuuluva velvoite.

Kulttuuriperinnön ja tutkimuksen tietovarannot tukevat sivistyksellisten oikeuksien toteutumista. Niissä on huomioitava kielellinen yhdenvertaisuus sekä tekijänoikeuksien ja tiedonvapauden tasapaino.

Turvallista digitaalista ympäristöä koskeva avaintulos on keskeinen, mutta siitä puuttuu oikeus saada ymmärrettävä päätös, oikeus ihmiskontaktiin sekä oikeus muutoksenhakuun.

Olisi perusteltua lisätä erillinen avaintulos oikeusturvasta, hyvän hallinnon takeista ja perusoikeusvaikutusten ennakoarvioinnista.

Tavoite 2 - Yhteiskunnan toimijoiden kyky omaksua ja soveltaa uusia ja kehittyviä teknologioita kestävästi ja tuottavasti on vahva. Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

- 1 kyllä, täysin
- 2 kyllä, pääosin**
- 3 vain osittain
- 4 ei lainkaan

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Tavoite on perusteltu, mutta sen muotoilu on korostuneen välineellinen. Perusoikeusnäkökulmasta teknologioiden omaksumisen on tapahduttava lainalaisuuden, vastuullisuuden ja yhdenvertaisuuden ehdoilla. Tavoite tulisi kytkeä selkeämmin oikeusvaltioperiaatteeseen.

Tavoite 2 - Avaintulokset

- 1) Koulutustarjonta ja koulutuksen sisällöt vastaavat osaamistarpeisiin uusien ja kehittyvien teknologioiden osalta.
- 2) Käytännön ja soveltavien innovaatioiden määrä on lisääntynyt ja nopeuttanut työelämän ja organisaatioiden uudistumista.
- 3) Julkisen hallinnon toimijoilla on korkeatasoinen ja ajantasainen osaaminen, joka varmistaa palveluiden laadun sekä hallinnon jatkuvan uudistumiskyvyn.

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

- 1 kyllä, täysin
- 2 kyllä, pääosin**

3 vain osittain

4 ei lainkaan

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Avaintuloksista puuttuu perus- ja ihmisoikeusosaaminen ja syrjintäriskien tunnistaminen osana teknologiaosaamista. Tämä on tärkeää, etenkin julkisen sektorin toimijoiden osalta.

Tavoite 3 - Suomi on edelläkävijä digiosaamisessa ja teknologia-alan kehityksessä. Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

2 kyllä, pääosin

3 vain osittain

4 ei lainkaan

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Edelläkävijyys on sinänsä hyväksyttävä tavoite, mutta perusoikeuksien näkökulmasta se ei ole itseisarvo. Edelläkävijyyden tulee olla ihmiskeskeistä ja oikeusperustaista.

Avaintuloksista puuttuu eettinen ja ihmisoikeusperustainen tutkimus erityisesti tekoälyn vaikutuksista ihmisoikeuksien toteutumiseen, demokratiaan ja oikeusturvaan.

Infrastrukturi ja data

Tavoite 1 - Datan saatavuus ja laatu sekä datanhallinnan infrastrukturi tukevat yritysten arvonluontia ja ratkaisujen skaalautuvuutta. Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

2 kyllä, pääosin

3 vain osittain

4 ei lainkaan

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Tavoite on perusteltu, mutta perusoikeusnäkökulmasta datan saatavuuden rinnalla tulee korostaa PL 10 §:n turvaamaa yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa.

Avaintulokset painottuvat taloudellisiin hyötyihin ja niistä puuttuvat yksilön oikeudet, kuten informointivelvollisuus, suostumuksen hallinta ja vaikutusvalta omaan dataan.

Tavoite 2 - Tietoliikenneyhteydet ovat kattavat, turvalliset ja kestävät. Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

2 kyllä pääosin

3 vain osittain

4 ei lainkaan

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Kattavat, turvalliset ja kestävät tietoliikenneyhteydet ovat tosiasiallinen edellytys monien perusoikeuksien toteutumiselle. Alueellinen tasa-arvo ja toimintavarmuus ovat keskeisiä.

Avaintuloksissa tulisi kuitenkin tunnistaa syrjäytymisriski ja varmistaa, ettei digitaalinen infrastruktuuri korvaa fyysisiä vaihtoehtoja siltä osin kun ne ovat perusoikeuksien toteutumisen kannalta välttämättömiä.

Tavoite 3 - Palvelin- ja laskentainfrastruktuurit ovat energiatehokkaita ja vastaavat julkisten palveluiden, yritysten ja tutkimuksen tarpeita. Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

2 kyllä, pääosin

3 vain osittain

4 ei lainkaan

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Tavoite on perusteltu, mutta siinä tulisi huomioida vahvemmin ympäristöperusoikeudet (PL 20 §) sekä hallinnon vastuu datakeskusten ja laskentainfrastruktuurien sijoittamisesta ja niiden mahdollisista perus- ja ihmisoikeusvaikutuksista.

Tavoite 3 - Avaintulokset

1) Tieteelliselle laskennalle, datapohjaiselle tutkimus- ja kehittämistoiminnalle sekä tekoälyratkaisuille on tarjolla Euroopan johtava datanhallinnan ja laskennan ekosysteemi.

2) Maailman kärkitason suurteho- ja kvanttilaskentaa sekä tekoälyä hyödyntävä hybridilaskentaympäristö tukee kvanttisovellusten syntyä ja teollisuuden uudistumista.

3) Suomessa on korkean lisäarvon datakeskuksia, jotka vahvistavat datatalouden ekosysteemejä ja kilpailukykyä.

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

1 kyllä, täysin

2 kyllä, pääosin

3 vain osittain

4 ei lainkaan

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Tämä avaintulos liittyy suoraan useisiin perus- ja ihmisoikeuksiin, mutta käsittelee niitä vain välillisesti tai ei lainkaan. Datakeskukset määrittävät selonteossa ensisijaisesti taloudellisen kilpailukyvyn kautta, ei niinkään osana laajempaa yhteiskunnallista kokonaisuutta, jonka osana on huomioitava perus- ja ihmisoikeudet sekä kestävyys.

Puuttuvia näkökulmia ovat erityisesti: oikeus terveelliseen ympäristöön ja kestävään elinympäristöön (huomioiden energiankulutus, jäähdytys, maankäyttö, paikalliset vaikutukset), alueellinen yhdenvertaisuus ja osallistumisoikeudet (datakeskusten sijoittuminen ja paikallisyhteisöjen vaikutusmahdollisuudet), työelämän oikeudet ja työturvallisuus datakeskus- ja alihankintaketjuissa.

Yritykset ja kilpailukyky

Tavoite 2 - Yritysten tuottavuus ja kilpailukyky paranee uusien teknologioiden onnistuneen käyttöönoton myötä. Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

2 kyllä, pääosin

3 vain osittain

4 ei lainkaan

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Avaintuloksia tulisi täydentää vaatimuksella perus- ja ihmisoikeusvaikutusten ennakkolisesta arvioinnista myös yritystuissa, innovaatio-ohjelmissa ja muissa mahdollisissa julkisen vallan toimissa tavoitteeseen liittyen.

Julkinen hallinto ja palvelut

Tavoite 1 - Digitaaliset julkiset palvelut toimivat yhteentoimivina palvelukokonaisuuksina mahdollistaen sujuvan asioinnin ja korkean tuottavuuden. Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

2 kyllä, pääosin

3 vain osittain

4 ei lainkaan

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Avaintuloksista puuttuu selkeä kirjaus oikeudesta tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja käyttää muutoksenhakua myös automatisoiduissa prosesseissa (PL 21 §).

Tavoite 2 - Avaintulokset

- 1) Julkiset digitaaliset palvelut vahvistavat kotimaista ja EU:n digitaalista suvereniteettiä.
- 2) Yhteiskunnan turvallisuuden kannalta keskeisten digitaalisten julkisten palvelujen toimintavarmuus, turvallisuus ja saatavuus ovat toiminnan vaatimalla tasolla.
- 3) Julkinen digitaalinen hallinto toimii kustannustehokkaasti kokonaisturvallisuuden mallin mukaisesti.

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

- 1 kyllä, täysin
- 2 kyllä, pääosin**
- 3 vain osittain
- 4 ei lainkaan

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Digitaalinen suvereniteetti on perusteltu tavoite, mutta se tulee sitoa vahvemmin oikeusturvaan ja yksilön oikeuksiin.

Tavoite 3 - Julkinen hallinto toimii tuottavasti tekoälyä sekä uusia digiteknologioita hyödyntäen. Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

- 1 kyllä, täysin
- 2 kyllä, pääosin
- 3 vain osittain**
- 4 ei lainkaan

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Autonomisten ratkaisujen käyttöönotto edellyttää selkeitä oikeudellisia reunaehtoja, joita ei tekstissä avata riittävästi. Tavoitteesta puuttuu velvoite perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointiin ja seurantaan.

Tavoite 3 - Avaintulokset

- 1) Edistyneisiin tekoäly- ja digiteknologioihin perustuvien, tuottavuutta ja palvelujen vaikuttavuutta parantavien toimintamallien käyttöönotto laajenee hallinnossa.
- 2) Turvallisesti ja säädösten mukaan avattu julkisen hallinnon data mahdollistaa tekoälyratkaisujen hyödyntämisen koko yhteiskunnassa.
- 3) Autonomisten digitaalisten ratkaisujen ja automaattisen päätöksenteon käyttö kasvaa julkisessa hallinnossa.

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

- 1 kyllä, täysin
- 2 kyllä, pääosin
- 3 vain osittain**
- 4 ei lainkaan

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Tavoite ja sen avaintulokset koskevat suoraan julkisen vallan käyttöä, hallinnon toimintamalleja ja päätöksentekoa. Näin ollen niillä on välitön ja merkittävä yhteys perus- ja ihmisoikeuksiin.

Avaintulokset tunnistavat teknologisen kehityssuunnan, mutta oikeusnäkökulmat jäävät pääosin implisiittisiksi. Lainmukaisuus mainitaan, mutta oikeuksien toteutumista ei käsitellä konkreettisesti. Esimerkiksi automaattisen päätöksenteon lisääntyminen kuvataan neutraalina

kehityksenä, vaikka se edellyttää aktiivisia toimia julkiselta vallalta perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaamiseksi.

Poikkihallinnollinen johtaminen ja yhteistyö

Ovatko siinä esitetyt digitalisaation johtamisen ja yhteistyön periaatteet perusteltuja osia osana Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

2 kyllä, pääosin

3 vain osittain

4 ei lainkaan

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Johtamismallista puuttuu selkeä vastuunjako perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisen osalta. Digitoimiston roolia tulisi vahvistaa myös perusoikeuskoordinaation näkökulmasta ja varmistaa sen riittävä koordinaatio valvontaviranomaisten kanssa.

Digikompassin tavoitteiden ja avaintulosten kokonaisuus

Puuttuuko digikompassin tavoitteista ja avaintuloksista yleisesti jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Nykyiset tavoitteet ja avaintulokset painottuvat voimakkaasti talouteen ja suorituskykyyn. Perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta tarvitaan mittareita, jotka arvioivat yhdenvertaisuutta, oikeusturvan toteutumista, syrjintäriskien hallintaa ja käyttäjien tosiasiallista vaikutusmahdollisuutta.

Muut kommentit

Mikäli kommentti ei sovellu lomakkeen muihin asiakointiin, voit jättää sen tähän.

Amnestyn suositukset tiivistetysti:

- 1) Otetaan käyttöön velvoittava perus- ja ihmisoikeusvaikutusten ennakoarviointi kaikissa merkittävässä digihankkeissa.

Selontekoon tulisi sisällyttää velvoite arvioida digitalisaation, tekoälyn ja automaation perus- ja ihmisoikeusvaikutukset ennalta kaikissa merkittävässä hankkeissa, erityisesti julkishallinnon tekoälyratkaisuisissa.

- 2) Nostetaan oikeusturva, muutoksenhaku ja ihmiskontakti eksplisiittisiksi tavoitteiksi automaatiassa ja tekoälyratkaisuisissa.

Selontekoon tulisi lisätä osio, jossa todetaan, että digitaalisten työkalujen ja järjestelmien, mukaan lukien tekoälyn, käyttöönotto ei saa heikentää oikeusturvaa ja että riittävä ihmisen tekemä arviointi, päätösten perustelevuus ja muutoksenhaku on turvattu.

Selonteon yhdenvertaisuuskirjaukset tulee kytkeä selkeästi syrjäntäkieltoon ja tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistämismittareihin, ei vain tavoitteisiin tai arvoihin.

- 3) Sisällytetään perusoikeusindikaattorit tuloksellisuuden seurantaan.

Tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden seurantaan tulee sisällyttää perus- ja ihmisoikeusindikaattoreita taloudellisten ja tuottavuusmittareiden rinnalle.

Digikompassin tulee olla väline paitsi teknologialle kehitykselle myös oikeusvaltion vahvistamiselle digitaalisessa ajassa. Digikompassin perus- ja ihmisoikeuslottuvuutta tulee vahvistaa siirtymällä arvolähtöisistä tavoitteista vahvemmin oikeudellisesti velvoittavaan ja seurattavaan kehikkoon. Tämä vahvistaa ihmisten luottamusta, vähentää perus- ja ihmisoikeusriskejä sekä tukee demokraattista, ihmiskeskeistä digiyhteiskuntaa.

Kunnioittavasti

Niina Laajapuro
Ihmisoikeustyön johtaja

Lisätietoja antaa: Mariko Sato, taloudellisten ja sosiaalisten oikeuksien asiantuntija,
mariko.sato@amnesty.fi

Amnesty International on maailman suurin ihmisoikeusjärjestö, jonka toiminta perustuu yksittäisten ihmisten tuelle. Tukijoita on 10 miljoonaa, 150 maassa eri puolilla maailmaa. Amnesty on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. Amnesty työskentelee kansainvälisesti ja Suomessa laaja-alaisesti ihmisoikeuksien edistämiseksi.